

Arthur Schopenhauer

Život a prostredie

- 1788-1860
- Z bohatej obchodníckej rodiny v Gdaňsku
- S otcom precestoval Európu pod podmienkou, že bude študovať obchod
- Matka známa spisovateľka a „salónierka“ (romantizmus)

A. Schopenhauer - odraz idealizmu a deontológie Kanta

- Reakciou na Kanta (transcendentný idealizmus) podobne ako Schiller (krásna duša) a Fichte (objektívny idealizmus, deontologizmus), Hegel (absolútny idealizmus)
- Povaha sveta je bytostne ideálna
- Svet je len našou predstavou (produkuje „ja“ - myseľ)
- Schopenhauer (voluntaristicko-idealistické dopracovanie, zdrojom nielen Kant ale i Platón a Upanišády)

Dielo

- Svet ako vôľa a predstava (1818)
- O vôli a prírode (1836)
- Oba základné problémy etiky (1841)

Filozofia - svetovým okom

- Oko, ktoré vidí, ale nejedná!
- Nástrojom poznávania intuícia
- Prežívanie (prožitok)
- „Logika není k ničemu“
- „Důvody nikdy nezможou vůli“ (Rádl)
- „Rozum jest jen služebníkem vůle“
- **Podstata sveta je iracionálna**
- Vedec nie je schopný pochopiť - len umelec

Vôľa

- Vlastný koreň sveta
- Podstata tiaže (tíže), magnetizmu, afinity
- Sila ženúca k rozmnožovaniu rastlín, zvierat, ľudí
- Zdroj vášní a pudov
- Zdroj umeleckých prejavov

Eros

- „Příčinou válek i cílem míru“
- „Základem vážného i žertu“
- „Klíč všech narážek a náznaů“
- „Eros je stvořitelem světa“
→ uctívání fallus(u) – u Indů, Řeků

Život umieraním?

- Podvedomá - „jako jadro zemskej“
→ život sa uskutočňuje pod povrchom →
individuálny život zdaním
- Existuje len jednotná vôľa (zvieratá, rastliny, človek)
- Život je neustálym umieraním (kolobehom)
- Človek, telo – nástroj?
- Sociobiológia? Gény

Pesimizmus

Vôľa – temná, bez cieľa a dôvodu

→ prázdna vôľa → pesimizmus

Svet nemá zmysel

Život len utrpením, bolesti, bludiskom živých síl,

Otázka vôle

- v centre pozornosti - vzťah vôle a slobody
- Sloboda je neprítomnosť akejkoľvek prekážky (negatívne vymedzenie ako Kant)
- Sloboda fyzická, intelektuálna, morálna
- Nereflektovanie prekážky nie je dôkazom slobody a vôle
- Každé naše rozhodovanie je determinované vonkajšou prekážkou – determinizmus

Inteligibilný a empirický charakter

- Empirický charakter – fenomén, rýdži jav, súčasť prírody
- Inteligibilný charakter -výraz veci osebe, nepodlieha žiadnemu kauzálnemu pôsobeniu, ničím konkrétnym
 - Vonkajšie vplyvy (spôsobujú premenlivé motívy, ktoré nás vedú ku konaniu,
 - Konkrétne príčiny (vplyvy) nevieme rozoznať
- Sloboda existuje len v prípade jej abstrahovania od konkrétnych javov
 - Len ako základ samotného človeka
 - len v transcendentálnom význame v bytí, nie v konkrétnych činoch
 - Neplatí: spoznám →chcem
 - Platí: spoznávam, čo chcem (chcem → spoznávam)

Skutočné korene morálnosti

- pri poodstúpení od ideálnych (a domnelých) konštruktov
- začať so skúmaním reálnych motívov ľudského konania
- (pseudoautonómnosť Kantovej morality)

Egoizmus a túžba po blaženosti

- Hlavnou a základnou pohnútkou každého konania
- Egoizmus – vôľa byť a zachovať sa
 - žiadostivosť, nestriednosť, lakomstvo, smilstvo
 - Amorálny egoizmus → amorálne motívy (animálny motív konania v celej organickej prírode)
 - Antimorálne motívy (neanimálne): zloba, závisť, nenávisť, nevraživosť, krutosť, ai.

Morálne

To čo obmedzuje amorálne a antimorálne (animálne a zlobu)

- Proti egoizmu (zameranie na seba) – spravodlivosť
- Proti zlobe (deštrukcii) – láska k druhým
- Odkiaľ berieme 2 cnosti?
- Súcit

Súcit

- Nepopierateľná skutočnosť ľudského vedomia – leží v základe ľudskej existencie
- Korene:
 - v sebacite
 - v schopnosti sebacit uplatniť na druhých (cítiť spolu s nimi)
 - sme súčasťou tej iste objektívnej vôle → sme si rovní
- Súcitiaci nazerá seba v inej bytosti (vidí vlastné utrpenie)
- Minimálny súcit – krutosť
- Maximálny – ľudskosť a citlivosť

Dve podoby súcitu

- Negatívna pôsobnosť súcitu – neubližovať druhým (nezhoršovať ich stav)
- Pozitívna pôsobnosť súcitu – zlepšovanie stavu ostatným – pomoc
- Identita svetovej vôle obsiahnutá vo všetkých indivíduách – umožňuje nazerať na blaho iných ako na svoje → radosť z blaha → motivácia starať sa o iných ako o seba

Tá istá vôľa

- Neobmedzuje sa na živočíšny druh človeka
→ súcit i s všetkými živými bytosťami a prírodou
- Kritika kresťanstva a novovekú filozofiu za nevšímavosť voči prírode
 - Jedna z prvých ekologických etík

Utrpenie

- Objektívizácia vôle sa nedá uskutočniť v jednotlivcovi
 - nedokonalosť
 - žiadne uspokojenie nie je trvalé
 - všetok život je hlavne utrpenie

Samovražda?

- Emanuel Rádl: Schopenhauer filozof samovraždy
- Ukončenie kolobehu – východisko
- Vlastné rozhodnutie
- Paradox: nezmyslený čin pri nezmyselnom živote
- Potvrdenie víťazstva vôle

Minimalizácia utrpenia

- Hlavnou snahou - eliminácia utrpenia (avšak narastajúce vedomie o vôli – nárast utrpenia)
- **Umením** – únik z vedomia o utrpení (hlavne cez hudbu)
- Požiadavky umenia: vzdať sa seba, zabudnúť na svoje starosti a splynúť s nazeraným predmetom)
- **Askézou** – (cesta svätosti) – otupiť a poprieť vôľu k životu (pudy)
 - Odpútať sa od seba a túžob (nirvána)
- **Pritakaním životu** – spoznanie života takého aký je, vyrovnanie sa s biedou a utrpením života, znášanie
- **Súcit s inými**

Popretie individuálnej vôle

- Neuznať svet
- Neuznať domnelé hodnoty
- Odvrátenie sa od sveta, zabudnutie

→ nihilizmus

- Preferovanie citu ako u Rousseaua a romantikov (Herder, Goethe, Schiller)
- Rozum iba stupňom v hierarchii objektivizácii vôle
- vnášanie východných náboženstiev do Fie
- Vplyv na Nietzscheho
- (Démuth, A.: Schopenhauer. In Dejiny etického myslenia). Kalligram, 2008, Bratislava)